



ČESKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavního soudu

Jm é n e m r e p u b l i k y

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedkyně Daniely Zemanové, soudkyně zpravodajky Lucie Dolanské Bányaiové a soudce Tomáše Lichovníka o ústavní stížnosti stěžovatele **L. M.**, zastoupeného Mgr. Janou Harcovou, advokátkou, se sídlem Školní 601, Milotice, proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 24. října 2023 č. j. 4 To 138/2023-322 a proti usnesení Okresního soudu v Hodoníně ze dne 27. září 2023 č. j. 3 T 67/2023-302, za účasti **Krajského soudu v Brně** a **Okresního soudu v Hodoníně**, jako účastníků řízení, takto:

I. Usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 24. října 2023 č. j. 4 To 138/2023-322 a usnesením Okresního soudu v Hodoníně ze dne 27. září 2023 č. j. 3 T 67/2023-302 byla porušena ústavně zaručená práva stěžovatele podle článku 8 odst. 1, 2 a 5 a článku 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 24. října 2023 č. j. 4 To 138/2023-322 a usnesení Okresního soudu v Hodoníně ze dne 27. září 2023 č. j. 3 T 67/2023-302 se ruší.

Odůvodnění:

I.**Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí**

1. Ústavní stížností podle článku 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona o Ústavním soudu, se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví označených rozhodnutí s tvrzením, že jimi bylo porušeno jeho právo na spravedlivý proces podle článku 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a právo na osobní svobodu podle článku 8 odst. 1 a 2 Listiny.

2. Z obsahu ústavní stížnosti a přiložených listin Ústavní soud zjistil, že proti stěžovateli bylo dne 8. února 2023 zahájeno trestní stíhání pro přečin vydírání podle § 175 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále jen „trestní zákoník“). Uvedeného trestného činu se měl stěžovatel dopustit (stručně řečeno) tím, že po poškozené na jejím pracovišti v restauraci požadoval, aby mu společně se svým přítelem vrátila všechny jeho věci a zbraně, které mu měl její přítel odcizit z vozidla, přičemž poté, co se mu poškozená snažila vysvětlit, že ona ani její přítel nic neukradli, jí zvýšeným hlasem řekl, že jestli mu bude lhát do očí, zbije ji, a pokud mu zbraně nevydají, aby je mohl předat blíže nekonkretizovaným lidem, bude muset ukázat na jejich dům a ti lidé jejich dům rozstřílí.

3. Usnesením Okresního soudu v Hodoníně (dále jen „okresní soud“) ze dne 8. února 2023 č. j. 17 Nt 301/2023-7 byl stěžovatel vzat do vazby z důvodů uvedených v § 67 písm. b), c) trestního řádu.

4. Usnesením Okresního státního zastupitelství v Hodoníně ze dne 6. března 2023 č. j. ZT 23/2023-48 bylo rozhodnuto o pomnutí důvodu vazby uvedeného v § 67 písm. b) trestního řádu.

5. Usnesením ze dne 31. května 2023 č. j. 3 T 67/2023-248 rozhodl Okresní soud v Hodoníně o ponechání stěžovatele ve vazbě z důvodu podle § 67 písm. c) trestního řádu, tj. z důvodu vazby předstížné. Stížnost proti uvedenému prvostupňovému rozhodnutí byla zamítnuta usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 27. června 2023 č. j. 4 To 68/2023-260.

6. Proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 27. června 2023 č. j. 4 To 68/2023-260 a usnesení Okresního soudu v Hodoníně ze dne 31. května 2023 č. j. 3 T 67/2023-248 podal stěžovatel ústavní stížnost. Ústavní soud rozhodl náležením ze dne 29. 11. 2023 sp. zn. III. ÚS 2498/23 tak, že ústavní stížnosti částečně vyhověl, neboť konstatoval, že usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 27. června 2023 č. j. 4 To 68/2023-260 byla porušena ústavně zaručená práva stěžovatele podle článku 8 odst. 1, 2 a 5 a článku 36 odst. 1 Listiny. V odůvodnění citovaného nálezu Ústavní soud uvedl, že napadená rozhodnutí nebyla v požadovaném rozsahu řádně, přesvědčivě a logicky odůvodněna, a to zejména z hlediska konkrétních skutečností zakládajících důvodnou obavu, že stěžovatel bude jednat způsobem podle § 67 písm. c) trestního řádu. Obecné soudy se podle Ústavního soudu nedostatečně zabývaly osobními poměry stěžovatele, nevypořádaly se s požadavky plynoucími z tzv. doktríny zesílených důvodů pro trvání omezení osobní svobody, nezabývaly se náležitě námitkami vznesenými stěžovatelem a z jejich rozhodnutí není zřejmé, z čeho dovozují nemožnost nahradit vazbu jiným opatřením podle trestního řádu. Ústavní soud proto zrušil citované rozhodnutí krajského soudu a ve zbývající části ústavní stížnost odmítl s odkazem na princip minimalizace zásahů do rozhodovací činnosti obecných soudů a subsidiarity řízení o ústavní stížnosti.

7. V době před vydáním citovaného nálezu rozhodovaly obecné soudy opětovně o ponechání stěžovatele ve vazbě, a to konkrétně o žádosti stěžovatele o propuštění z vazby ze dne 27. 9. 2023. O této žádosti nyní napadeným usnesením ze dne 27. 9. 2023 č. j. 3 T 67/2023-302 rozhodl Okresní soud v Hodoníně tak, že žádost stěžovatele podle § 71a trestního řádu zamítl a ponechal stěžovatele ve vazbě z důvodů uvedených v § 67 písm. c) trestního řádu. K důvodům vazby předstížné uvedl, že s ohledem na dosud provedené důkazy a především chování stěžovatele a jeho vazby na svědky a poškozenou lze očekávat, že v případě propuštění na svobodu by stěžovatel neustal ve své snaze nalézt své věci a za tímto účelem by kontaktoval buď poškozenou, nebo svědky. Soud dále poukázal na to, že stěžovatel je údajně dlouholetým

a pravidelným uživatelem návykových látek, aktuálně u něj byly nalezeny komponenty střelných zbraní, v předmětném vozidle byly nalezeny vzduchové pušky a další zbraně jsou „tzv. ve hře“.

8. O stížnosti proti rozhodnutí soudu prvního stupně rozhodl Krajský soud v Brně napadeným usnesením ze dne 24. 10. 2023 č. j. 4 To 138/2023-322 tak, že ji podle § 148 odst. 1 písm. c) trestního řádu zamítl. Stížnostní soud se ztotožnil s argumentací soudu prvního stupně a uvedl, že z obsahu podané stížnosti nevyplývají žádné nové skutečnosti, které by již dříve nebyly namítány v rámci opravných prostředků proti rozhodnutí o vazbě či ponechání ve vazbě. Krajský soud dále konstatoval, že ponechání obžalovaného ve vazbě není v rozporu s tzv. doktrínou zesílených důvodů trvání omezení osobní svobody, neboť podle jeho názoru nejde o stav, kdy by konkrétní skutečnosti zakládající důvodnost vazby v počátku daného trestního řízení byly následně vyvráceny, negovány, nebyly prokázány či ztrácely na významu, tj. nebyly by postačující pro další trvání vazby. Krajský soud dále dospěl k závěru, že s ohledem na osobu stěžovatele by v daném stádiu trestního řízení žádné jiné opatření nahrazující vazbu nespĺnilo svůj účel.

9. Po vydání citovaného nálezu sp. zn. III. ÚS 2498/23 byl stěžovatel na základě své žádosti usnesením Okresního soudu v Hodoníně ze dne 6. 12. 2023 č. j. 3 T 67/2023-380 propuštěn z vazby na svobodu.

II.

Argumentace stěžovatele

10. Stěžovatel se domnívá, že obecné soudy napadená rozhodnutí o jeho ponechání ve vazbě nezdůvodnily dostatečně, neboť pouze přejaly odůvodnění prvotního rozhodnutí o vzetí do vazby. Obecné soudy podle stěžovatele nevzaly v potaz plynutí času a nepřihlédly k tzv. doktríně zesílených důvodů trvání vazby, neboť v napadených rozhodnutích soudy neuvádí žádné nové důvody či konkrétní okolnosti, příp. provedené důkazy, které by odůvodňovaly rozhodnutí o ponechání ve vazbě.

11. Stěžovatel obecným soudům rovněž vytýká, že je na něj v projednávané věci nahlíženo jako na vinného, což je v rozporu s principem presumpce neviny. Klíčovým argumentem jeho ponechání ve vazbě byla podle něj jeho kriminální minulost, soudy však nepřihlédly k jeho snaze o nápravu, ani k tomu, že v minulosti se dopouštěl spíše méně závažné trestné činnosti. Obecné soudy podle stěžovatele nedostatečně zdůvodnily existenci důvodné obavy ve smyslu § 67 písm. c) trestního řádu, a nevypořádaly se ani s otázkou, proč vazba nemůže být nahrazena žádnou z nabízených záruk. Krajský soud podle stěžovatele fakticky rezignoval na svou přezkumnou povinnost, neboť se řádně nevypořádal se všemi podstatnými argumenty stěžovatele a důkazním stavem věci samé, respektive s absencí nových závažných skutečností, které by odůvodňovaly další ponechání stěžovatele ve vazbě.

III.

Vyjádření účastníků řízení

12. Ústavní soud si vyžádal vyjádření účastníků řízení a trestní spis vedený u Okresního soudu v Hodoníně pod sp. zn. 3 T 67/2023.

13. Okresní soud v Hodoníně ani Krajský soud v Brně svého práva vyjádřit se k ústavní stížnosti nevyužily.

14. Krajské státní zastupitelství v Brně se k ústavní stížnosti rovněž nevyjádřilo, a vzdalo se tak postavení vedlejšího účastníka řízení.

IV.

Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

15. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný; stěžovatel je právně zastoupen v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu a ústavní stížnost je přípustná, neboť stěžovatel vyčerpal všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*).

V.

Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

16. Ústavní soud je podle článku 83 Ústavy soudním orgánem ochrany ústavnosti a tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že ve smyslu článku 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod [srov. též ustanovení § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Pravomoc Ústavního soudu je založena výlučně k přezkumu rozhodnutí z hlediska dodržení ústavněprávních principů. Ústavní soud tedy posuzuje, zda v řízení (rozhodnutím v něm vydaným) nebyla dotčena ústavně zaručená práva nebo svobody jeho účastníka, zda řízení bylo vedeno v souladu s těmito principy a zda lze řízení jako celek pokládat za spravedlivé.

17. Obecná východiska přezkumu rozhodnutí obecných soudů o vazbě v řízení o ústavní stížnosti již Ústavní soud velmi zevrubně vyložil ve shora citovaném nálezu sp. zn. III. ÚS 2498/23, kterým nynějšímu stěžovateli částečně vyhověl a zrušil rozhodnutí stížnostního soudu, kterým byl stěžovatel ponechán ve vazbě v totožné trestní věci. Stěžovatel i ostatní účastníci řízení před Ústavním soudem jsou tedy s těmito tezemi dostatečně obeznámeni a není třeba je na tomto místě v plné šíři opakovat.

18. Ústavní soud nicméně považuje za nutné opětovně zdůraznit, že je především úkolem obecných soudů, aby při důkladné znalosti skutkových okolností a důkazní situace konkrétní trestní věci, jakož i stadia, ve kterém se věc nachází, a na základě znalosti všech okolností a souvislostí případu posoudily, zda další trvání vazby je opatřením nezbytným pro dosažení účelu trestního řízení a zda tohoto účelu ani při vynaložení veškerého úsilí a prostředků ze strany orgánů činných v trestním řízení nelze dosáhnout jinak [srov. nálezy Ústavního soudu ze dne 20. 11. 2000 sp. zn. IV. ÚS 137/2000 (N 174/20 SbNU 235), ze dne 6. 6. 2002 sp. zn. III. ÚS 121/02 (N 68/26 SbNU 203), ze dne 24. 8. 2010 sp. zn. III. ÚS 1926/10 (N 169/58 SbNU 469) nebo ze dne 16. 9. 2014 sp. zn. II. ÚS 2086/14 (N 170/74 SbNU 469)]. Ústavní soud má mimo jiné za úkol posoudit, zda rozhodnutí o vazbě splňují obecné požadavky na soudní rozhodnutí, zejména požadavky náležitého odůvodnění a zákazu libovůle, které lze dovodit z práva na soudní ochranu podle článku 36 odst. 1 Listiny a z principu

demokratického právního státu podle článku 1 odst. 1 Ústavy (viz nálezy ze dne 29. 11. 2023 sp. zn. III. ÚS 2498/23, bod 20).

19. V citovaném nálezu sp. zn. III. ÚS 2498/23 dospěl Ústavní soud k závěru, že obecné soudy porušily základní práva stěžovatele, neboť svá rozhodnutí řádně neodůvodnily. Ústavní soud obecným soudům zejména vytknul, že jejich rozhodnutí neobsahují uvedení konkrétních skutečností zakládající důvodnou obavu, že stěžovatel bude jednat způsobem podle § 67 písm. c) trestního řádu, tedy že bude opakovat trestnou činnost, pro niž je stíhán, dokoná trestný čin, o který se pokusil, nebo vykoná trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil. Podle citovaného nálezu obecné soudy postupovaly v rozporu s judikaturou Ústavního soudu týkající se tzv. zesílených důvodů vazby, neboť neuvedly žádné další dostatečné a relevantní důvody pro pokračování v omezení svobody. Obecné soudy podle citovaného nálezu dále pochybily, když nijak nereagovaly na námitky stěžovatele a neodůvodnily konkrétními skutečnostmi své rozhodnutí o nemožnosti užití institutu nahrazujícího vazbu.

20. Shora uvedené závěry, k nimž Ústavní soud dospěl v nálezu sp. zn. III. ÚS 2498/23, se plně uplatní také v nyní projednávané věci. Jak Ústavní soud zjistil z obsahu napadeného usnesení okresního soudu, odůvodnění tohoto usnesení je prakticky identické s odůvodněním usnesení ze dne 31. května 2023 č. j. 3 T 67/2023-248, jehož nedostatky popsal Ústavní soud v citovaném nálezu. Ve vztahu k důvodům vazby podle § 67 písm. c) trestního řádu, k existenci tzv. zesílených důvodů vazby, jakož i k nemožnosti užití institutů nahrazujících vazbu není napadené rozhodnutí nikterak více podloženo či odůvodněno. Okresní soud ostatně sám v napadeném usnesení konstatoval, že *„na důvodech vazby se v podstatě nic v průběhu dosavadního trestního řízení nezměnilo a ani změnit nemohlo, neboť vzhledem k charakteru trestného činu, pro nějž je stíhán a o jehož spáchání jeho osobou nejsou v této fázi trestního řízení pochybnosti, lze konstatovat, že důvody vazby předstižné u jeho osoby i nadále plně trvají“*. Vady odůvodnění, které Ústavní soud shledal ve shora citovaném nálezu a kterými došlo k porušení základních práv stěžovatele, okresní soud zopakoval i v nyní napadeném usnesení.

21. Nedostatky v odůvodnění rozhodnutí okresního soudu nezhojil ani krajský soud v rozhodnutí o stížnosti stěžovatele. K důvodům vazby předstižné krajský soud pouze odkázal na odůvodnění prvostupňového rozhodnutí a na své usnesení ze dne 27. 6. 2023 č. j. 4 To 68/2023-260 (které bylo nálezem sp. zn. III. ÚS 2498/23 zrušeno). Krajský soud sám nedoplnil žádné další skutečnosti odůvodňující nutnost pokračování omezení osobní svobody stěžovatele, nevyjádřil se konkrétněji k námitkám stěžovatele uvedeným v jeho stížnosti, ani podrobněji nezdůvodnil nemožnost užití institutů nahrazujících vazbu, které navrhoval stěžovatel.

22. Krajskému soudu nelze přisvědčit ve způsobu, jakým v napadeném usnesení interpretuje tzv. doktrínu zesílených důvodů pro pokračování omezení osobní svobody. K tomu nutno připomenout, že podle této doktríny musí obecné soudy respektovat požadavek nezbytnosti existence zesílených důvodů pro trvání omezení osobní svobody, jinak nelze pokračující omezení osobní svobody, byť k uvalení vazby mohlo dojít na základě důvodného podezření, aprobovat [srov. nálezy ze dne 20. 4. 2010 sp. zn. Pl. ÚS 6/10 (N 89/57 SbNU 167; 163/2010 Sb.)]. Konkrétní skutečnosti zakládající důvodnost vazby v počáteční fázi trestního stíhání mohou během trvání vazby ztrácet na významu či přesvědčivosti a pro ospravedlnění dalšího trvání zbavení osobní svobody obviněného ve vazbě už nemusí postačovat. Delší trvání vazby musí být ospravedlněno dalšími závažnými konkrétními důvody, které vylučují nahrazení vazby jiným opatřením podle trestního řádu [srov. např. nálezy ze dne 8. 12. 2022

sp. zn. I. ÚS 2987/22, náleží ze dne 11. 12. 2013 sp. zn. I. ÚS 2208/13 (N 215/71 SbNU 517)]. Ústavní soud v minulosti zdůraznil, že porušení práva na osobní svobodu může spočívat zvláště v tom, že soud pouze zopakuje důvody uváděné v počáteční fázi vazby, aniž by náležitě vysvětlil, proč je trvání vazby i nadále nezbytné [srov. náleží ze dne 12. 12. 2013 sp. zn. I. ÚS 2665/13 (N 217/71 SbNU 545)].

23. Právě taková situace přitom nastala v nyní projednávaném případě, neboť okresní soud pouze převzal odůvodnění usnesení o vzetí stěžovatele do vazby ze dne 8. 2. 2023 č. j. 17 Nt 301/2023-7, aniž by jakkoliv vysvětlil, proč je i po uplynutí více než sedmi měsíců od prvotního rozhodnutí o vazbě nadále nezbytné pokračovat v omezení svobody stěžovatele. Nelze se ztotožnit s argumentací krajského soudu, který považoval z hlediska naplnění zesílených důvodů vazby za dostačující to, že „*nejde o stav, kdy konkrétní skutečnosti zakládající důvodnost vazby v počátku daného trestního řízení by byly následně vyvráceny, negovány, nebyly prokázány či ztrácely na významu*“. Takový výklad je v rozporu se shora uvedenými závěry náležívé judikatury Ústavního soudu, neboť nereflektuje skutečnost, že důvody vazby se oslabují plynutím času, a proto je třeba, aby při delším trvání vazby soudy řádně zdůvodnily nutnost pokračování vazby i s ohledem na jeho časový rámec, a to například dalšími konkrétními skutečnostmi, které pro závěr o nutnosti omezení svobody svědčí.

24. Z výše uvedeného vyplývá, že obecné soudy v napadených rozhodnutích zopakovaly stejná pochybení, která jim v téže trestní věci Ústavní soud vytknul ve vztahu k jejich dřívějšímu rozhodování o ponechání stěžovatele ve vazbě. Také v nyní projednávané věci došlo k porušení základních práv stěžovatele nedostatečným odůvodněním vazebních rozhodnutí obecných soudů, a to zejména absencí konkrétních skutečností dokládajících naplnění podmínek § 67 písm. c) trestního řádu, opomenutím reflektovat požadavky vyplývající z tzv. doktríny zesílených důvodů a nedostatečným zdůvodněním nemožnosti uplatnit stěžovatelem navrhované instituty nahrazující vazbu (dohled probačního úředníka, písemný slib). V nyní posuzované věci jsou uvedena pochybení o to závažnější, že již od prvotního vzetí do vazby uplynulo několik dalších měsíců. Nedostatky v odůvodnění soudních rozhodnutí o omezení svobody stěžovatele tak představují ještě silnější zásah do jeho základních práv, než v předchozím případě.

25. Nad rámec výše uvedeného Ústavní soud dodává, že lze přitakat námitce stěžovatele stran uplatnění principu presumpce nevinny, kdy s ohledem na tento princip nelze akceptovat kategorické tvrzení okresního soudu, že o spáchání trestného činu stěžovatelem „*nejdou v této fázi trestního řízení pochybnosti*“. Rovněž tato část usnesení byla převzata z předchozího usnesení o ponechání stěžovatele ve vazbě, a Ústavní soud se proto i k této otázce již vyjádřil v citovaném náleží sp. zn. III. ÚS 2498/23 (bod 31).

VI. Závěr

26. Vzhledem k výše uvedenému dospěl Ústavní soud k závěru, že usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 24. 10. 2023 č. j. 4 To 138/2023-322 a usnesením Okresního soudu v Hodoníně ze dne 27. 9. 2023 č. j. 3 T 67/2023-302 byla porušena ústavně zaručená práva stěžovatele podle článku 8 odst. 1, 2 a 5 a článku 36 odst. 1 Listiny. Ústavní soud stížnosti vyhověl a obě citovaná rozhodnutí zrušil podle § 82 odst. 1, odst. 2 písm. a) a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 6. března 2024

Daniela Zemanová
předsedkyně senátu